

Lähiöt läpivalaisussa

Lähiöt ovat sodanjälkeisen Suomen tärkein kaupunkirakennetta muokannut yhdyskuntasuunnittelun innovaatio. 1940-luvun lopulta alkaen rakentuneet lähiöt ovat paitsi asuinpaikkoja ja suurten kaupunkiseutujen arkimaisemaa, myös kulttuuriperintöä ja osa sodanjälkeisen Suomen yhteiskuntahistoriaa. Lähiötutkimus on vuosikymmenten kuluessa vakiinnuttanut asemansa poikkitieteellisenä tutkimusalana niin historian tutkimuksessa, sosiologiassa, maantieteessä ja arkkitehtuurin historian aloilla – monien muiden tieteenalojen joukossa.

Tämä *Yhdyskuntasuunnittelu*-lehden teemanumero kokoaa yhteen tutkimushankkeen *Lähiöpride – Lähiöympäristöt ja arkkitehtuuri identiteettien rakennusaineena* tulokset. Ympäristöministeriön Lähiöohjelman rahoittaman hankkeen tavoitteena oli tutkia lähiöympäristöihin liittyviä mielikuvia ja identiteettejä tunnistamalla tämänhetkisiä lähiödiskursseja, lähiötutkimuksen luomia käsitteistöjä, kartoittamalla erilaisia asuinalueidentiteettejä, ylisukupolvisia siirtymiä ja katkoksia sekä ikäihmisten asukaskokemuksia. Lisäksi merkittävä osa hanketta kohdistui lähiöympäristöjen viheralueiden ja ulkotilojen merkitysten sekä lähiöiden alueellisen viherkertoimen tutkimukseen.

Teemanumeron aloittaa lähiön käsitehistoriallinen tarkastelu 1920-luvulta nykypäivään. Lähiöt rakennetaan myös kielimaisemassamme alkaen vuonna 1946 kehitetystä uudissanasta *asumalähiö*. Toisessa artikkelissa tarkastellaan suomalaisen lähiötutkimuksen muodostamaa lähiökuvaa. Lähiötutkimus – mediajulkisuuden rinnalla – luo mielikuvia lähiöistä paikkoina, joissa harvat ulkopuoliset välttämättä käyvät, mutta joista monilla on voimakkaitakin näkemyksiä. Kolmannessa artikkelissa tarkastellaan ikääntyviä lähiöitä ja

ikäihmisten asukaskokemuksia lähiöasumisesta. Tulevina vuosikymmeninä tämä ulottuvuus tulee vaikuttamaan ratkaisevasti useiden lähiöiden kehitykseen aina viheralueista ja viihtyvyystekijöistä peruskorjausten esteettömyyskysymyksiin. Neljännessä artikkelissa luodetaan pioneerityönä lähiöiden unohdettua kulttuuriperintöulottuvuutta eli lähiöiden maisema-arkkitehtuuria. Artikkelit käsittelee Leena Iisakkilan suunnitelmia Matinkylään ja nostaa esiin viherympäristön, joka on olennainen myös lähiöympäristöjen asukkaille. Viimeinen artikkeli käsittelee uutta maankäytön innovaatiota, alueiden luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluiden tarjontaa havainnollistavaa alueellista viherkerrointa, joka tulisi ottaa maankäytön rutiinityökaluksi ilmastokatastrofin, luontokadon ja lämpösaarekeilmion uhkakuvien vähitellen hahmottuessa.

Tutkimushankkeen yhtenä lähtökohtana oli reaktiivisiin ja myös konkreettisiin toimiin tähtäävä ote. Lähiöihin tulevan vuosikymmenen aikana kohdistuvat maankäyttöpaineet, korjaaminen ja mahdollinen purkaminen vaikuttavat asukkaiden lähiöympäristöön enemmän kuin mitkään muut ennakoitavissa olevat kehityskulut. Yhtä lailla lähiöiden luonnon monimuotoisuus sekä luonnonympäristöjen luoma viihtyisyys ovat olennaisia arvoja, jotka menetetään helposti, kun alueita tiivistetään. Ongelmallisena pidettyyn erilaistumiseen ja segregaatioon liittyy lähiöympäristöjen mielikuvallinen ja fyysinen rappeutuminen, asuinalueiden arvostuksen lasku, sekä joissain tapauksissa ilmaston, sosiaalisen kestävyuden ja resurssien näkökulmasta hyvin ongelmallinen rakennuskannan laajamittainen purkaminen.

Kysymys lähiöiden tulevaisuudesta, täydennysrakentamisesta, lähiöluonosta ja korjaamisesta ei olekaan vain tekninen ja maankäytöllinen. Rakennuskannan arvot kietoutuvat alueidentiteetteihin, yleisiin käsityksiin lähiöistä sekä asukkaiden ja muun yhteiskunnan tietoon ja lähiömielikuviin. Näiden kysymysten ymmärtämiseen tarvitaan poikkitieteellistä tutkimusta, joka pureutuu syvällisiin historiallisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin, sekä tutkimuksesta kumpuavia sovellettavia ja käytännönläheisiä työkaluja. Toivomme teemanumeron artikkelien herättelevän lukijoita niin ammattikentällä kuin sen ulkopuolellakin pohtimaan 1900-luvun merkittävimmän kaupunkirakenteellisen innovaation – asuma-lähiön – menneisyyttä ja tulevaisuutta tuoreista, radikaaleista ja yllättävistäkin lähtökohdista.

Laura Berger ja Panu Savolainen